

GIÁO DỤC LÍ TƯỞNG, ĐẠO ĐỨC VÀ PHÁP LUẬT CHO HỌC SINH, SINH VIÊN VẤN ĐỀ TRỌNG YẾU TRONG ĐỔI MỚI CĂN BẢN, TOÀN DIỆN NỀN GIÁO DỤC VIỆT NAM

TS. VI THÁI LANG*

1. Ngành giáo dục (GD) đã và đang chuẩn bị cho một sự kiện quan trọng là thực hiện đổi mới căn bản và toàn diện nền GD của đất nước. Thực hiện nhiệm vụ quan trọng này, yêu cầu các cơ sở giáo dục và đào tạo phải tiến hành đồng thời nhiều nhiệm vụ, một trong những nhiệm vụ được coi là trọng yếu đó là *GD lí tưởng, đạo đức và pháp luật cho học sinh, sinh viên (HS, SV) trong tình hình mới.*

Ở nước ta, từ khi thực hiện xây dựng nền kinh tế thị trường (KTTT) định hướng xã hội chủ nghĩa đến nay đã thu được nhiều thắng lợi quan trọng và vượt bậc về mặt KT-XH; nhưng về mặt nhân văn, lí tưởng, đạo đức và ý thức pháp luật lại có những vấn đề phát sinh bởi sự tác động mặt trái của KTTT. Trên các phương tiện thông tin đại chúng, luôn xuất hiện các bài phản ánh những hiện tượng thanh, thiếu niên có những hành vi thiếu lí tưởng, vô trách nhiệm với bản thân, với xã hội và vi phạm pháp luật. Nguy cơ thì ai cũng hiểu, nguyên nhân để dẫn đến tình trạng này có thể kể ra rất nhiều và để thay đổi cả xã hội là rất khó, nên chẳng có thể bắt đầu từ tuổi HS, SV nhân dịp đổi mới căn bản, toàn diện của ngành GD-ĐT.

Không có một nền GD nào trên thế giới muốn đào tạo ra những thế hệ trẻ không có lí tưởng, không vì lợi ích quốc gia và dân tộc, không vì gia đình và bản thân mình, dù đó là nền GD mông muội hay hiện đại. Với nền GD nước ta, mục tiêu cuối cùng là xây dựng một xã hội dân chủ, công bằng, văn minh thì *GD lí tưởng, đạo đức và pháp luật cho HS, SV* càng cần quan tâm nhiều hơn.

2. Để thực hiện được nhiệm vụ này, chúng ta cần nhận rõ những nghịch lí, những mâu thuẫn, trên cơ sở đó mới có các phương thức điều chỉnh phù hợp với những yêu cầu đặt ra.

1) *Tác động chung của KTTT đến vấn đề lí tưởng, đạo đức và hành vi pháp luật của mọi*

người. KTTT rất đề cao lợi ích, đặc biệt là đề cao lợi ích cá nhân về kinh tế. Vì lẽ đó nó tạo ra một xã hội rất quan tâm về kinh tế đến mức nguy cơ kinh tế hóa cả những mặt nhân văn, cốt làm sao đó thu được nhiều lợi nhuận cho cá nhân, kể cả điều đó phương hại đến xã hội hiện tại và tương lai của dân tộc. Cho nên, trong xã hội nước ta hiện nay đang có nhiều loại nguy cơ, nhưng ở bài viết này, chỉ đề cập đến những ảnh hưởng tiêu cực (còn những ảnh hưởng tích cực thì mọi người đều nhận thấy, nên không bàn) của nó đến vấn đề GD lí tưởng, đạo đức và pháp luật.

KTTT đã tạo ra một xã hội làm kinh tế, đi đến đâu sau khi hỏi thăm sức khỏe, cũng được hỏi thăm làm ăn tốt không? và vì thế mọi thứ đều được quy ra kinh tế. Cho nên, mặc dù đã có nhiều nghị quyết của Đảng quan tâm đến GD, đã được hiến pháp hóa, luật hóa nhưng sự quan tâm của các ngành, các cấp và mức đầu tư cho GD chưa được như mong muốn là "*Quốc sách hàng đầu*". Từ đó, GD cũng phải làm kinh tế, thậm chí các ngành ngoài GD cũng tranh thủ vào GD để làm kinh tế. Điều này có thể thấy nạn dạy thêm, học thêm, các ngành ngoài GD cố gắng xin làm GD, nạn mở trường, mở lớp tràn lan,... Tại sao lại như vậy? Bởi vì, tính nhân văn trong GD không thể tính bằng tiền, để tạo cho con người có những đức tính đó lại rất tốn tiền và lâu dài, nó cũng không làm ra tiền ngay, nên nó bị tranh thủ bỏ lửng và đương nhiên đó là một món lợi rất lớn. Trong thực tế, các môn khoa học xã hội nhân văn đang bị xem nhẹ từ bậc phổ thông, riêng môn *Giáo dục công dân (GDCCD)* là môn chủ đạo trong việc GD lí tưởng, đạo đức và pháp luật còn bị xem thường hơn (điều này đã được các phương tiện đại chúng nêu rất nhiều, số HS theo ban C giảm, HS không nắm được lịch sử dân tộc...).

* Trường Đại học sư phạm Hà Nội 2

2) Gia đình, nhà trường và xã hội chưa nhận thấy vai trò đặc biệt của môn học Đạo đức và GDCD ở bậc phổ thông. Theo số liệu thống kê của Cục Nhà giáo và cán bộ quản lý cơ sở giáo dục, hiện có trên 47% số giáo viên dạy môn GDCD không được đào tạo đúng chuyên ngành, phần lớn là giáo viên chủ nhiệm kiêm nhiệm dạy luôn. Mặt khác, khi dạy thì chủ yếu là theo tài liệu mẫu nên rất nhàm chán, tẻ nhạt. Số giờ của môn học này được sắp xếp rất ít, ở nhiều trường dạy theo kiểu đối phó là chính, còn lại dành thời gian cho HS tập trung vào các môn thi tốt nghiệp, thi đại học, làm cho môn học càng ít hiệu quả. Đối với học trò, khi được hỏi có đến trên 60% không mong đến giờ học môn GDCD; qua kiểm tra vở, chỉ có một số bài và một số ít học trò ghi bài nghiêm túc. Đối với gia đình và xã hội do còn phải lo làm kinh tế, nên chuyện học hành của con em cơ bản phó mặc cho các nhà trường, các trường lại chỉ lo ôn luyện để học trò đạt nhiều giải khi thi HS giỏi, tốt nghiệp tỉ lệ cao, thi đỗ vào các trường đại học nhiều, v.v... thì đương nhiên môn học này càng bị lãng quên. Có một thực tế, gia đình nào cũng lo con mình hư hỏng, nhà trường nào cũng bức xúc khi học trò mình có những hành vi thiếu đạo đức và xã hội thì lo tuổi vị thành niên phạm pháp, nhưng không ai đầu tư cho con em đi học thêm GD đạo đức, GDCD để nên người. Điều đó khẳng định rằng: *nếu không có những giá trị nhân văn, con người thiếu ý thức đạo đức, thiếu tôn trọng pháp luật và không có lí tưởng thì những đầu tư đó có thể đổ xuống sông, xuống biển.*

3) Có cấu ất có cung. Các gia đình có nhu cầu, nhà trường có nhu cầu và xã hội càng có nhu cầu để một thế hệ trẻ có lí tưởng, có đạo đức sống và làm việc theo hiến pháp và pháp luật. Hiện nay nhiều loại lớp gọi là trang bị cho HS, SV những kĩ năng mềm vào những dịp hè như: lớp "Thắng hệ quân đội"; "Khoá tu mùa hè"; "Kĩ năng mềm cho trẻ",... đang mở rộng và ngày càng được các bậc cha mẹ gửi gắm. Thực chất, những kiến thức này đều có trong các môn học xã hội nhân văn trong các bậc học. Tập trung nhất là ở môn GDCD. Vậy, tại sao môn học này lại không thu hút được học trò mà khi ở ngoại khoá lại có hiệu quả? Theo khảo sát của chúng tôi, về cơ bản là do chương trình và cách thức tổ chức của môn học. Về chương trình của môn GDCD, do khối lượng kiến thức quá lớn và nặng lí thuyết, ít có những tình huống thực hành và chưa đưa ra được tính hữu dụng hay nói cách khác là chưa nêu bật được giá trị cụ thể từng phần trong đời

sống, cho nên chưa thu hút được sự đam mê của học trò. Trong khi đó, hầu hết những lớp học do nhu cầu xã hội do các trung tâm, các doanh nghiệp tổ chức, họ chủ yếu đi vào thực hành và đánh giá hành vi của người học là chính. Điều cần bản nhất là họ đã trang bị cho thế hệ trẻ những tri thức để các em biết tự chăm lo cho bản thân, tự lập trong cuộc sống theo lứa tuổi, sau đó biết ứng xử hợp lí với những người thân và với xã hội.

4) Quản lí xã hội và dư luận xã hội với vấn đề lí tưởng, đạo đức và pháp luật còn nhiều vấn đề chưa phù hợp. GD cho thế hệ trẻ yêu cầu phải là sự kết hợp giữa gia đình, nhà trường và xã hội. Dẫu gia đình có lo lắng và rất cố gắng, nhà trường cũng rất nỗ lực để rèn giũa con em mình và mong mỗi ở các em sẽ có lí tưởng cao đẹp, đạo đức trong sáng và sống, làm việc theo hiến pháp, pháp luật, nhưng quản lí và dư luận xã hội yếu kém thì cũng không mang lại hiệu quả như mong muốn. Có một thực tế trong công tác quản lí xã hội đã và đang để lại những dư luận không tốt cho lí tưởng và đạo đức của thế hệ trẻ bộc lộ quá nhiều. Số các bài báo đưa những tin giật gân về những hiện tượng phi đạo đức, phi nhân tính lại được bàn tán nhiều hơn trên các phương tiện thông tin đại chúng; trong khi đó những bài về gương người tốt, việc tốt, những điển hình tiên tiến của xã hội lại ít được tuyên dương và đưa tin kịp thời để nhân rộng. Mặt khác, một số phụ huynh đã tự buông lỏng bản thân, nuông chiều con, em mình, muốn con mình hơn con người khác, qua đó thể hiện đẳng cấp, phân tầng trong xã hội, điều này đã tạo ra những mâu thuẫn trong tư duy và trong hành vi của thế hệ trẻ, đó cũng là nguyên nhân của những xung đột, những hành vi bột phát dẫn đến vi phạm pháp luật và thiếu đạo đức.

Từ những mâu thuẫn còn tồn tại như trên, theo chúng tôi, để cho nền GD nước ta phát triển đúng hướng, đặc biệt là để đào tạo ra một thế hệ trẻ có lí tưởng, có đạo đức và sống, làm việc theo hiến pháp và pháp luật, các cấp ủy đảng cần vào cuộc một cách quyết liệt và phải coi đây là nhiệm vụ chính trị đặc biệt để đảm bảo cho hạnh phúc của các gia đình, bình yên của xã hội và sự tồn vong của chế độ và dân tộc.

3. Một số nhiệm vụ giáo dục lí tưởng, đạo đức và pháp luật cho HS, SV

1) Phải chuẩn bị một chương trình GD đạo đức, GDCD ở trường phổ thông từ cấp tiểu học đến trung học phổ thông một cách đồng bộ và gắn với nhu cầu

của gia đình, xã hội. Trong đó quan tâm nhiều hơn đến kĩ năng hành vi, những hành vi này phải phục vụ thiết thực cho cuộc sống của chính các em, sau đó là đối với gia đình và đối với xã hội. Khi đánh giá hiệu quả của môn học, yêu cầu kết hợp đánh giá của cả gia đình và xã hội thông qua bạn bè theo nhóm, theo lớp. Có như vậy, những bài học trên lớp mới thực sự đi vào đời sống của các em và với xã hội, nó mới thể hiện tính hữu dụng trực tiếp của môn học.

2) Ở bậc học phổ thông, cần thêm thời lượng cho môn GD CD. Đặc biệt, cần tăng cường công tác quản lí hoạt động dạy và học môn học này một cách nghiêm túc, kể cả ở các trường dân lập và quốc lập. Người đứng đầu phải chịu trách nhiệm chính nếu đơn vị, trường học vi phạm trong việc buông lỏng môn học. Nếu còn thi tốt nghiệp ở các bậc học thì nên đưa môn học này vào thi xét tốt nghiệp hoặc điều kiện để xét tốt nghiệp.

3) Có các giải pháp khắc phục đối với giáo viên dạy không đúng chuyên môn, dạy yếu kém với môn học GD CD. Đồng thời có chính sách thu hút HS khá, giỏi đi học và được đảm bảo bằng bố trí việc làm cho các em với ngành học này. Với các trường đại học, cao đẳng có đào tạo giáo viên GD CD cần có chương trình thống nhất trong cả nước và phải có dự báo nhu cầu để giao chỉ tiêu đào tạo cho phù hợp, tránh tình trạng đào tạo quá thừa hoặc quá thiếu như hiện nay ở một số ngành.

4) Các cấp ủy Đảng và chính quyền phải quản lí các phương tiện truyền thông theo hướng: tăng cường cổ động những tấm gương người tốt, việc tốt; những điển hình sống và làm việc theo hiến pháp và pháp luật, sống có đạo lí, có nghĩa tình. Hạn chế tối đa những thông tin về những hành vi phi nhân tính. Đặc biệt, các bậc phụ huynh phải thực sự là những tấm gương mẫu mực cho con, em của mình; liên lạc thường xuyên với cơ sở đào tạo nắm rõ mọi hoạt động của con, em mình trong trường hằng ngày để cùng phối hợp GD.

5) Với các trường đại học, cao đẳng, cần thay đổi nội dung và hình thức học chính trị đầu khóa và cuối khóa. Ở những đợt học này, cần tăng cường những nội dung GD lí tưởng, đạo đức và lối sống cho SV một cách phù hợp hơn. Trong nội dung sinh hoạt của các đoàn thể và các hội ở các trường, cần xoay quanh trực giá trị này. Đồng thời, cần phát huy tốt vai trò của những cán bộ giảng dạy các môn *Lí luận chính*

trị để tăng cường GD lí tưởng, đạo đức và pháp luật cho HS, SV.

Chỉ khi còn ngồi trên ghế nhà trường, con người ta mới có cơ hội ngắm và đọng lại những lí tưởng cao đẹp, đạo đức trong sáng và phù hợp với pháp luật; còn khi đã phải lo lắng quá nhiều về những lợi ích cá nhân thì những điều đó dễ bị lung lay, mờ nhạt. Cho nên, trong đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục lần này, chúng tôi hi vọng ngành GD-ĐT sẽ tạo ra một lớp người biết vì bản thân, vì gia đình, vì xã hội và vì sự trường tồn của dân tộc Việt Nam. □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ GD-ĐT. *Giáo dục công dân 10, 11, 12.* NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2011.
2. Bộ GD-ĐT. *Kiểm yếu Hội thảo quốc gia về Giáo dục đạo đức - Công dân trong giáo dục phổ thông Việt Nam.* NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2013.

SUMMARY

To successfully implement the fundamental reforms and comprehensive education in the country, it is necessary to conduct multiple tasks synchronically; one of the tasks that is considered the key task is educating the ideal, ethics and laws to students in the new situation. To accomplish this task, there is a must to recognize the paradox, the contradiction of it, such as: the contradictions of economic and social life, the management of the education sector, from programme content and from the implementation of the courses, etc. and then, on the basis of those issues, supposing the solutions which are suitable for the requirements of the current real life.

KÍNH MỜI BẠN ĐỌC ĐẶT MUA TẠP CHÍ GIÁO DỤC NĂM 2014

Tạp chí Giáo dục ra 1 tháng 2 kì, đặt mua thuận tiện tại các bưu cục địa phương (Mã số C192) hoặc đặt mua trực tiếp tại Toà soạn (số lượng lớn) theo địa chỉ: **TẠP CHÍ GIÁO DỤC, 4 Trinh Hoài Đức, quận Đống Đa, Hà Nội.**

Kính mời bạn đọc, các đơn vị giáo dục, trường học đặt mua **Tạp chí Giáo dục năm 2014.** Mọi liên hệ xin gửi về địa chỉ trên hoặc liên lạc qua số điện thoại: 04.37345363; Fax: 04.37345363.

Xin trân trọng cảm ơn.

TẠP CHÍ GIÁO DỤC